

מתמדי התורה

לע"נ זקנינו מו"ר
כ"ק מרן
האדמו"ר מערלי
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סוטר
עלה בסערה השמימה
י"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל

חמדת ההלכה

דבר הראוי לאדם אם מותר להאכילו לבהמה

ולא מקרי ביזוי אוכלין, ה"נ כאן לא שנה. סברת המג"א לאסור לתת לבהמה שהיא ממאסת את האוכל

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ע"ט), האריך בכל זה, ובסוף דבריו כתב, דיש ליישב דברי המגן אברהם, דהא דאסור לתת לבהמה, כיון דהיא ממאסת את האוכל כדאמרינן (שבת קמא), בהמה שפיה רעה כמו הפרה דיש לה רירי וכו' והיכא דני מאסין האוכלין פסקינן דאסור לתת.

רק דעדיין קשה שלא הביאו הפוסקים להלכה דברי הגמרא תענית שאין מאכילין לבהמה, ופוק חזי מאי עמא דבר, ומביאין לבהמות קמח וחיתין וכן לעופות, הרי דעל כרחם קיימא לן כשיטת שמואל דסבר עושה אדם כל צורכו בפת, ופליג הוא על רב הונא וקיי"ל לן כשמואל, דלית איסורא בזה, אתו"ד.

ולפי דבריו, יתיישב שפיר היטב מה שהביא בכתב סופר מהא דשמואל שדי לכלבא וכו' כהנ"ל, דש' מואל לשיטתו שעושה אדם כל צורכו בפת, לכך שדי לכלבא להראות בזה דליכא איסורא בזה כלל.

ראיית הילקוט הגרשוני מדברי התוס' בעירובין

ובילקוט הגרשוני (או"ח קונטרס אוהל יוסף הערה ס"ג), הביא ראייה ברורה דליכא איסור בזה, ממה שכתבו התוס' (עירובין כא. ד"ה מידו דחזי לאדם), דהא דאמרו בגמרא שם ואובסין את הגמל היינו נמי במידי דחזי לאדם, הרי דברי התוס' ברור מללו, דהא דאובסין "את הגמל", הוא אפילו בדבר הראוי לאדם.

זה כוונת התורה שנתן לפי הטף אף שממאיסין את האוכל

הרי לכל הנ"ל יובן היטב, מה שאמרה תורה שנתן לחם לפי הטף, לפי שדרכם לפרר, והווי ביזוי אוכלים שנותנים לפי הטף ומפריים אותם והולך לאיבוד, עכ"ז כי היכי דמותר לתת לבהמה אפילו שהיא ממאסת את האוכל, דלא קיימא לן כרב הונא, וכד' ברי הבית יצחק דקיימא לן כשמואל דעושה אדם כל צורכו בפת, ופוק חזי מאי עמא דבר שנותנים לבהמה מאכל אדם, אפילו שהם ממאסות את האוכל הכי נמי לא שנה, כנלענ"ד.

בדגים יש טעם מחודש שלא להאכילם מזון הראוי לאדם

וראייתו דבר נפלא **בחשוקי חמד** (שבת עז:), דאין להאכיל לדגים מאכל אדם, למאי דאמרו (שם), שלשה כל זמן שמזקינין מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר, **ובעיון יעקב** (שם), ביאר דלכמד מוסר השכל לבני אדם בא, שלא יהא להוט אחר תאות ריבוי מאכלים הטובים והמזבחרים, כדי להרבות כחו לעת זקנותו, לזה מיייתי מאלו ג' שהם אוכלים ושותים ממאכלים הקלים ושפלים שבעולם, כגון דג שעיקר כחו וגבורתו מהמים, ונחש מעפר לחמו, וחזיר הנובר באשפה, ואפ"ה לעת זקנותו הגבורה מתוסף, עכ"ל.

הרי דגבי דברים אלו יש עוד טעם שלא להביא להם מאכל אדם, וא"כ דגי נוי המקבלים מזון מעולה של בני אדם, מזון זה אולי הוא בעוכריהם, שאין בהם ברכת ה' שכל מה שמזקינים מוסיפים כח.

תבנא לדינא

שיטת רב הונא - אסור להאכיל לבהמה מאכל אדם, **להלכה** - המג"א פסק לאיסור, האליה רבה והחיד"א

מה בגליון?

חמדת ההלכה: בדין מאכל לאדם אם מותר לתת לבהמה, פלוגתת המג"א והאליה רבא להלכה, ובטעם הדבר להקל נאמרו כמה אופנים באחרון נים, שיל הכת"ס להקל בין בהמה שלו לשל אדם אחר, חידוש לדינא בדגים.

חמדת הדרוש: ה' יישובים בקושיית האחרונים להטעם שהזכיר רק את אביו יצחק ולא את אב' רהם, א' - תירוץ הגרעק"א, ב' - תירוץ הט"ז, ג' - תירוץ שו"ת טוב טעם ודעת, ד' - תירוץ המשך חכמה, ה' - תירוץ המשכיל לדוד.

רמיזא ואורייתא: חידושי דינים בש"ס ובפוס' קים בהלכה ואגדה, הנלמדים דרך רמז מקראי דפרשתינו.

נחמד ונעים: ד' תירוצים ערבים ונפלאים על ק' שיית המפרשים, היאך אמר יעקב וקראנו אסון הא אין פותחין פה לשטן, א' - ב' תירוצי רבינו אפריים, ג' תי' האברבנאל, ד' - תירוץ החיד"א.

חמדת התורה: ה' יישובים נפלאים בהא שאמרו ליעקב עוד יוסף חי בלא שהתירו הנודר שאסרו על עצמם, א' - תירוץ הרשב"א, ב' - תירוץ בעל הטורים, ג' - תירוץ המשנה למלך, ד' - ה' תירוצי מחמדי התורה.

לחידודא: חקירות הלכתיות בש"ס ובפוסקים והלכה, ע"ד החידוד, ופתרון לחידודי הלכות אלו בעניני חנוכה.

חמדת הפרשה: ד' ביאורים בהא שיעקב קרא ק"ש ויוסף לא, א' - תירוץ הט"ז, ב' - ג' תירוצי החת"ס, ד' - תירוץ המהרש"ל.

חמדת הפלפול: ז' תירוצים מגדולי הראשונים והאחרונים, בהא שהקשו רק על החליפות שנתן להם יוסף, ולא על שלש מאות כסף, א' - תירוץ התוס', ב' - תירוץ הראש והרבינו בחיי הובא בדרישה, ג' - תירוץ המשיבת נפש, ד' - תירוץ המהרש"א, ה' - תירוץ החיד"א, ו' - תירוץ הפנים יפות, ז' - תירוץ הגאון מאוסצרווצא.

(ב) הטעם ששאל אתם שוב העוד אבי חי, א' - ביאור רבינו חיים פלטיאל, ב' - ביאור הכסף נבחר, ג' - ביאור השלל דוד, ד' - ביאור ההתער' ררות תשובה.

פסקו להקל מטעם דאמרו "קסבר", ולא איסור, **והמחצית השקל** פסק להקל לטעם ב' של רש"י דהתורה חסה, והיכא דאין לו רק אוכל זה מותר, **שי' הכת"ס** לחלק בין בהמה ידידה לשל אחרים דבשלו מזונותיו עליו, ויותר כי זה לטובתו שמר' בה את שמנה, ובכה"ג מותר אפילו לטעם דביזוי אוכלים, **להבית יצחק** כיון דקיי"ל כשמואל שעו' שה אדם כל צורכו בפת, ליכא איסורא, וגם המג"א לא אסר רק בכה"ג שהוא ממאסת את האוכל, **חי' דוש החשוקי חמד**, דבדגים יש טעם נוסף שלא להאכילם מאכל אדם וכדברי העיון יעקב.

להנ"ל מובן מה שנתן יוסף לפי הטף, אפילו שהם ממאסים את האוכל שלא לצורך, והו"א דיש בזה ממשום בזוי אוכלים, וגם משום התורה חסה על ממונם, עכ"ז נתן לחם לפי הטף, דקיי"ל כשמואל שעושה אדם כל צורכו בפת (מחמדי התורה).

בתוה"ק בפרשתינו (מז- יב), ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף.

ונתקשו הרבה ממפרשי התורה, מה הכוונה לחם לפי הטף, וברש"י לפי הצריך לכל בני ביתם, וביאר **בשפתי חכמים**, דכוונת רש"י דדרך הטף הוא לפרר הלחם שלא לצורך, לזה אמר שאף לפי צורך הטף שדרכן לפרר, גם זה היה נותן וזהו "לפי הטף".

שיטת המג"א לאסור ויישוב מחצית השקל העולם

והנה מפורסמים דברי **המגן אברהם** (סי' קע"א סק"א), דאסור להאכיל לבהמה מה שראוי לאדם, וחיליה מהא שאמרו (תענית כ:), דרב הונא היה לוקח כל ירק שנשאר בשוק וזרק לנהר, ופרכינן התם שיביאם לבהמה, ומשני קסבר מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה.

ובמחצית השקל (שם סק"א), תמה למה אין העולם נזהרין בזה, וביאר דהנה רש"י נתן ב' טעמים לדין דאסור להאכיל לבהמה מאכל אדם, או משום ב' זוי אוכלין, דמחזי כבועט בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם, ועוד טעם משום דחסה התורה על ממונם של ישראל, ומה שזרק לנהר, כיון שהם הולכין למ' קום אחר ומוציאין אותו בני אדם ואוכלים.

וכתב דלפי הטעם הב' של רש"י, בכהאי גוונא שאין לו דבר אחר להאכיל לבהמתו, כי אם מאכל אדם שרי, ואפשר על זה סומכים העולם שנותנים לתר' נגולים לאכול פת הראוי למאכל אדם.

סברת האליה רבה והחת"ס להא שלא נזהרין בזה

ובהגהות חת"ס (עהשו"ע שם), הביא **דהאליה רבה** (שם), כתב בזה, דכיון דלשוון הגמרא קסבר מאכל אדם וכו', משמע דאנן לא קיימא לן להלכה כך, והביא החת"ס ראייה דלא קיי"ל כך להלכה, ממאי דאמרו (ביצה ו:), מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, משמע דליכא איסורא.

והחיד"א בפתח עיניים (תענית שם), כתב כן מדי' ליה כדברי האליה רבא, דמקאמרינן בגמרא לשון קסבר, משמע דהוא סבר כן, אולם לא הוי איסורא ממש.

חידוש הכת"ס לחלק בין בהמה שלו לשל אחרים

ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ג), הביא עוד ראייה לדבר זה דלא קיימא לן כך להלכה, ומהאי טעמא השמיטוהו הפוסקים, והוא ממאי דאמרו (חולין קי"ב), דשמואל שדי לכלבא מה שאסר לאכול, ולדעת הרשב"א דאם בדאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו להקטן, בדרבנן שרי לספות בידים לקטן, וא"כ כיון דכל מה דאסר שמואל לא הוי אלא מד' רבנן, כדאייתא (גדה מו:), דס"ל לשמואל דקטן אין ב"ד מצווין להפרישו, הרי דראוי לקטן והיאך נתן לכלב, אלא ע"כ דלא קיי"ל הכי.

יעו"ש באריכות, שרצה לחדש דבר חדש, ולח' לק דכל מאי דאסר רב הונא היינו דווקא לבהמת אחרים, אולם לבהמות ידידה ליכא איסורא, כיון דמזונותיהם עליו, ויש לו ריוח כשמאכלים אותה דברים הראויים לאדם שיעיד"ז יתרבה כוחה ושמנה, ובכה"ג אפילו לטעם דביזוי אוכלין ליכא איסורא, למאי דכתב במג"א (סי' קע"א סק"א), דכל שיש להאדם הנאה מותר לו אפילו לזלף יין ע"ג קרקע

חמדת הדרוש

הטעם שהזכיר את אביו ולא את סביו

בתוה"ק בפרשתנו (מו-א) ויסע ישראל וכל אשר לו יבוא בארה שבע ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק.

וברש"י (ד"ה לאלוקי אביו יצחק) כתב, חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו לכן תלה ביצחק ולא באברהם.

ויש להקשות, דאף אם יש חיוב יותר בכבוד האב, עדיין היה יכול להזכיר גם את אברהם, ואמאי הזכיר רק את יצחק (יעו' ברמב"ן מה שתי' בזה).

א'

בחי הסב גם הוא וגם אביו חייבין בכבוד הסב

בספר לוי חן הביאו הרעק"א (שו"ת קמא סי' ס"ח) **תירץ**- דכל זמן שהסב והאב חיים, אזי אין חיוב כיבוד האב יותר מכיבוד הסב, דהא גם הוא וגם אביו חייבים בכבוד הסב, וכדאמרין (קידושין לב.), שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך, משא"כ אחרי שסב מת, הרי שלא היה מוטל כבוד אברהם רק על יעקב, וכיון דכבוד אביו גדול יותר תלה רק ביצחק.

ב'

הט"ז (בספרו דברי דוד עה"ת) **תירץ**- דבפרשת וישלח שהזכיר יעקב את אברהם ויצחק, היה בדרך תפלה, והיה ירא שמא הוא עצמו אינו הגון, עד כדי שלא יעזור לתפלתו אב אחד לכך צירף ב' האבות, אולם כן בפרשתנו הרי הוא בא להודות אין הפסד בזכירת אב אחד, ואדרבה יש ריעותא בהזכרת שניהם דמשמע שאחד מהם

לחוד אינו כדאי, לכן לא היה צריך להזכיר אלא אחד.

ג'

לאחר מיתת אב אין חיוב כיבוד הסב

בשו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סי' ריג), **ובכלי חמדה** (בפרשתנו) **תירצו**- שכיון שהיה לאחר מיתת יצחק, לכן לא היה צריך להזכיר את אברהם כיון שאינו חייב כלל בכבוד זקינו, לאחר מיתת אביו, ורק את האב יש חיוב לכבוד גם אחר מיתתו, וזהו כוונת רש"י, שהרי אדם חייב בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו, וכל מה שחייב בכבוד זקינו הוא משום כבוד אביו, ולכן לאחר מיתת האב, אין חייב יותר בכבוד זקינו.

ד'

חשש שיוסף לא יכבדו כי היכי שהוא לא כיבד את אביו

במשך חכמה תירץ- דדווקא הזכיר רק את יצחק, כי היה עתה יעקב חושש דשמא מחמת הוא יעקב לא כיבד את אביו יצחק כ"ב שנה שהיה בבית לבן, גם עתה יוסף לא יכבדנו מדה כנגד מדה, לכן התפלל בעבור זכות יצחק שיעורר רחמים עליו שיהא יוסף מכבדו.

ה'

ייחד שמו ית' רק אחר שמת

במשכיל לדוד תירץ- דכל זמן שהיה יצחק קיים, היה יעקב פוחד לייחד שמו יתברך עליו, דהרי אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, אולם עתה לאחר שמת תלה ביצחק, ומה שכתוב שחייב בכבוד אביו יותר, הכוונה שכבוד אביו מפורש בתורה, וכבוד סב לא נזכר אפילו ברמז.

רמיזא דאורייתא

פנינים יקרים ע"ד הרמז בקראי דפרשתנו

רמז דנדר על דעת חבירו מתירין רק בפניו

כי עבדך ערב את הנער וגו' כי איך אעלה אל אבי- צריך להבין מה הוצרך לומר איך אעלה, הלא כבר נתן טעם שהוא ערב את הנער, יש לפרש משום דקו"ל (יו"ד סי' רכט ס"ח), דנידויו יש לה התרה ע"י פתח כמו נדר, א"כ אף שאמר וחסאתי לאבי כל הימים, היה ליוסף טענה לומר, שיוכל להתיר את הנידוי ע"י פתח, שאם היה יודע שישגנוב ויתחייב בנפשו ע"ד זה לא קיבל עליו, אבל כיון שאחז"ל (בדרים סה.), בנדר שהודר לטובת חבירו אינו יכול להתיר אלא בפניו, ע"כ אמר איך אעלה אל אבי וכיון שאי אפשר לעלות אל אבי אינו יכול להתיר הנידוי (פנים יפות).

לו הקדוש ברוך הוא אני מלשתיך מעשו ומלבן, והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שמנין התיבות שיש מן "ויאמר עד בימי מגורי" כך יחסרו משנותיך, שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז. (דעת זקנים)

והגר"ח שמואלביץ ביאר- דהסיבה שנענש גם על מה ששאלו פרעה כמה שני ימי חיך, פשט לפי שראהו זקן מאד ושערות ראשו וזקנו לבנות מרוב הזקנה שאל כן, והיה ליעקב ללכת בקומה זקופה.

הכל היה שייך למלך יכלו ישראל לקחת ביזת מצרים

קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה- ספרה התורה לנו זאת, מפני דהתורה אמרה ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף זהב ושמלות (שמות ג, כב), וכבר צעקו אנשי מצרים לפני אלכסנדר מוקדון תנו לנו כסף וזהב ששאלתם, והשיב להם גביהה בן פסיסא (סנהדרין צא:), תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא שעבדתם עמהם במצרים רד"ו שנה, ובמדרש (ב"ר סא, ז). והא עבודה עבדו למלך מצרים שנאמר ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום (שמות א, יא), ואיך נטלו מאת העם כלי כסף וזהב, אך כיון שפרעה קנה אותם, והמה וכל אשר להם שייך למלך מצרים, והכל שלו, אז שפיר נטלו דמי עבודתם (משך חכמה).

שילוח העגלות ע"י פרעה שלא יהא באיסור סירוס

וישלח עגלות על פי פרעה- שסוסים לא היו מוציאים ממצרים לחוץ למדינה בלי רשיון, וכשהיו יוצאים היו מסרסים, וכמו שאמרו במשנה (בכורות כח:), שאין פרה וחזירה יוצאת ממצרים עד שמסרסים אותה, וסירוס אסור לבן נח., ואם כן היה עובר יוסף על **לפני עור**, יעוין (ב"מ צ:), לכן הוכרח לשלוח על פי פרעה, שהוא צוה לסרסן ולשלוח עגלות, וזה "על פי פרעה", (משך חכמה).

טעם שחי יעקב קמ"ז שנה

כמה ימי שני חייך- במדרש בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו, אמר

את יוסף ואיננו, ועתה שלחתי למצרים ושמעון איננו, הוי חזקה, לכן לא מקרי תו לפתוח פה לשטן, כי חזקה היה.

ב'

חידוש פלא שהיה בנימין נהפך לזאב וטורף בני אדם לעתים

עוד תירץ- {מפני חומר ופלא תירוצו אביא לשונו}, כי בנימין היה זאב יטרוף, וטורף בני אדם לעתים, וכשבא לו העת שהיה נהפך לזאב כי בנימין זאב יטרוף (פר' ויחי), ובעוד שהיה אצל אביו היה נשען על הרופא (היינו אביו), ובאותו זכות לא נהפך לזאב, שכך אמר ועזב את אביו ומת, כלומר כשיעזוב את אביו ויהפך לזאב לעוברי דרכים, והיה כל מוצאו יהרגוהו.

ותוכ"ד, דכיון דכך הוא טבעו להיות לזאב ולטרף אנשים, אז הא ש"וקרהו אסון" כטבע העולם הוא, להרוג הזאבים שטורפים בני אדם, ולא הוי פותח פה לשטן.

ויש לצרף בכאן, דבר פלא שכתב בזה החיד"א בספרו **דבש לפי** (מערכת ז' אות י"ז- י"ח), אות זאב, דזאב אחד יש ושמו לופגארו

בתוה"ק בפרשתנו (מד-מז) כט, ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאולה.

ויש לחקור, למאי דאמרו (ברכות יט., ס., כתובות:), לעולם אל יפתח אדם פה לשטן וכד', היאך אמר יהודה, וכמו כן יעקב בפרשתן דלעיל גם אמר וקרהו אסון, הא אסור לפתוח פה לשטן.

נחמד ונעים

היאך לא חששו יעקב ויהודה לפתוח פה לשטן

א'

בב' פעמים הויא חזקה כשיטת רבי

בפירוש רבינו אפרים (מבעלי התוס') **תירץ**- דלמאי דאמרין (יבמות סג.), נשאת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישית לא תנשא כשיטת רבי, וכך קיי"ל להלכה בהאי דינא דקטלנית, הרי דגבי מיתה בתרי זימני הוי חזקה, לכן קאמר הנה לשכם שלחתי

לחידודא

לחקור באדם הנושא אשה אחרי שכבר נשא אחת ונתגרשה או מתה ויש לו בנים הימנה וקיים כבר מוות פריה ורביה, נאם כנושא עתה האשה נמי מוחלין לו על עוונותיו?

שאלה רמ"ד { ברש"י בשמת בת מחלת דמוחלין על כל עוונותיו, האם גם לכלה מוחלין או רק לחתן מוחלין? }

תשובה רמ"ג { במשכיל לדוד סו"פ וישלח דכיון דלמדנו דין זה מבשמת והא עשיו כבר היה לו שתי נשים ובנים, ואפילו הכי קרי ליה מחלת שנמחלו העוונות אם לא היה מוסיף רשעות על רשעתו. }

תשובה רמ"ד { באשל אברהם להגה"ק מבוטשש כתב דרק לחתן, ובתשב"ץ קטן (סי' תס"ז), שנמחלים גם להכלה, וכן הוא ברמזי הרוקח על הפטורת פרשת נצבים דגם להכלה. }

שאלה רמ"ה { היכן מצינו בחז"ל שבכוונה כל שהוא הוא כזית ממש, ולא כל שהוא וכן הוא להלכה דבעינן כזית על אף שנאמר בה לשון כזית? }

שאלה רמ"ו { היכן מצינו בחז"ל באחד ששאל לחבירו שאלה להלכה, ועל עצם השאלה זרק עליו גוש עפר? }

פתרון לחידודא גליון קמ"א

שאלה רמ"ג { אמרו חז"ל הנושא אשה מוחלין לו כל עוונותיו- יש

חמדת הפרשה

מ"ט דיעקב קרא ק"ש ויוסף לא קרא ק"ש

בתוה"ק בפרשתי"נו (מו- כט), ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד ויאמר אמותה הפעם אחר

ראותי פניך. וברש"י דיעקב לא בכה כיון שהיה קורא קריאת שמע, והקשו המפרשים דאם היה זמן קריאת שמע מ"ט דלא קרא ק"ש, ואי לא היה זמן ק"ש מ"ט קרא יעקב קריאת שמע.

א'

ת"י הראשונים דיוסף היה עסוק במצוות כיבוד אב

תירצו הראשונים ב' תירוצים, א'- דהיה יוסף עוסק במצוות כיבוד אב אביו ועוסק במצוה פטור במצוות, ב'- יש לומר דיוסף פטר עצמו בפ' סוק ראשון מפני שהיה טרוד, ואמרינן (ברכות שם) דרבי יהודה הנ' שיא לא קרא אלא פסוק ראשון של ק"ש מפני שהיה טרוד בגירסא עם התלמידים.

והקשה הט"ז (סי' ס"ו ססק"א) דהיאך אפשר לומר דהטעם דהיה עסוק במצוה הא גם יעקב היה עתה טרוד במצוה של קבלת פני המלך וכבוד מלך נמי מצוה הוא, ות"י דאה"נ יוסף אמר פסוק ראשון של קריאת שמע.

ב'

פלוגת יעקב ויוסף בזה אם זה שהיה מלך הוי שכר או נזק

ומרנא ורבנא החת"ס ת"י באופן נפלא דהנה אמרו (ברכות ט:), דהקו"רא ק"ש כותיקין אינו ניזוק כל היום, ובודאי שיעקב ובני ביתו שמרו גם על הלכה זו, ואף שהיה קודם מתן תורה, והנה ראה יוסף דביום פרידתו מאביו שקרא ק"ש כותיקין ועכ"ז ניזוק ונלקח מאביו, ע"כ דהסגולה של ק"ש כותיקין הוא רק אחרי מ"ת, אולם איתא (ברכות שם) עוד דלכלת לקבל פני המלך לא מיקרי נזק אדרבה מיקרי שכר דמבעי לתת שכר בכדי לראות המלך, ולכך עתה שראה יעקב את יוסף שהוא מלך ונשאר בצדקתו ראה והבין שגם קודם מ"ת יש הסגולה שאינו ניזוק לכך מיד קרא ק"ש, אולם יוסף ס"ל דמיקרי נזק דמה לו

המשך נחמד ונעים <

והוא נהפך לאדם, וכשהוא נהיה זאב רגליו יוצאים מבין כתפיו, לכך נאמר על בנימין (פ' ברכה), ובין "כתפיו" שכן, ויעו"ש עוד.

ג'

היה בריא לו בשבועה שכך יהיה

האברבנאל תירץ- שהיה בריא לו בשבועה שיקראהו אסון, לפי שהיה חושש שמא ימיתוהו אחיו בדרך ויאמרו קרהו אסון כמו שאמרו ביוסף.

ד'

מסורת בידו שלא ימות אחד מבניו אלים יותר מאל יפתח פה לשון

החיד"א בפני דוד ביאר- דאפשר שזה טעם יהודה דכיון דשמע דיעקב אע"ה אמר אחיו מת, חשב דודאי מת דברית כרותה

כל הכבוד להיות מלך שהיה נפרד מאביו, וע"כ דליכא הסגולה קודם מ"ת לכן לא קרא קריאת שמע.

ואפשר להוסיף בזה, דבזה יבואר תירוץ הראשונים דלא קרא ק"ש דהיה עסוק בכיבוד אב, והיינו כנ"ל דכיון דס"ל דמיקרי נזק כיון דלא ראה אביו כ"ב שנה ולא היה יכול לקיים מצוות כיבוד אב, לכך לא קרא ק"ש וקיים מצוות כיבוד אב דזהו עיקר רצונו באותו השעה.

ג'

יעקב רצה להוכיח ליוסף בחשדו שעזב יראתו

ועוד ביאר החת"ס ד"ל דלא היה אז זמן קריאת שמע אלא יעקב חו"שדו שעזב יראתו ית', לכך קרא ק"ש ולא נשקו בכדי להוכיחו ואמר לו שמע בני ה' אלוקינו הוא ה' אחד, והיה יוסף בוכה על שנחשד כמו בכהן שפורש ובוכה על שנחשד (סוף פ"ק דיומא), ושוב היה בוכה שלסוף ילקה יעקב על שחשד בכשרים, דהחושד בכשרים לוקה בגוי פו, אמנם יעקב לא בכה על הא שחשד בכשרים כי אמר אמותה הפעם נמי לא איכפת לי כיון דעודך חי בצדקותיך, והיינו שהוא מתנחם על המיתה מפני שזכה שהחשד שקר ועודנו בצדקתו.

ד'

יעקב קרא שמע בכדי ליחד הנאתו להשי"ת

והמהר"ל (בגור אריה) תירץ- דלא היה כלל זמן ק"ש, אלא דידוע דצ' דיקים כל הנאה שלהם הוא למענו ית', ולכך עתה בהגיע אליו הנאת ראית בנו אחרי כ"ב שנים תיכף ומיד אמר קריאת שמע בכדי לתת הנאה זו וליחדו להשי"ת, משא"כ יוסף שהוא עסוק בכיבוד אב אינו יכול כעת לקרוא קריאת שמע ולכן לא קרא.

וכעין זה כתב הגרי"י קנייבסקי בספרו ברכת פרץ ביאר עוד, דהוא היפך ממאי דתנן דחתן פטור מק"ש דאנן סהדי דלא יכול לכוון, ואצל הצדיקים אדרבה כמה שהם יותר בשמחה אז מכוון יותר בק"ש, מ"מ יוסף שהיה עליו מצוות כיבוד אב לא יכל לקרוא ק"ש שהיא אינה חיובית ולא יתכן שיקרא ק"ש עפ"י מדריגות הגבוהות ומידת חסידות כי זהו נגד התורה, דאין הלפנים משורת הדין מתקבלת אלא לאחר שמילא את מצוותו שחייב.

לשפתיים ואל יפתח פה לשון, ולהכי גם הוא עתה אמר ואחיו מת, ואח"כ כשאמר אני יוסף העוד אבי חי לא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו "דיעקב אע"ה אמר מת" והוא חי.

וזה כונת יוסף שאמר, העוד אבי חי כלומר אלמלא שאבי חי ומסורת בידו שלא ימות א' מבניו בחייו, כבר היה מת על ידי שאמר לו יהודה ואחיו מת, לכן שאל העוד אבי חי לומר כי אין לו פחד, וכן הם לא יצטערו כי בהיות אבי חי אין לחוש לדיבור זה, ואפשר דזה טעם יעקב אע"ה, דכתיב ויפג לבו כי לא האמין להם, והטעם שיצא מפיו ואחיו מת וברית כרותה לשפתיים, וכשראה סימן העגלות ידע שהוא חי, ומוכרח שהטעם שהמסורת שבידו שלא ימות בחייו אחד מבניו אלים טובא, ונצח ברית כרותה לשפתיים, ולכן ותחי רוח יעקב ששמח הרבה דהמסורת חזק מאד, ומפר ברית כרותה לשפתיים ושרתה עליו רוח הקדש ותחי רוח יעקב.

חמדת הפלפול

שכן פנינה שכיוונה לש"ש בנסתר מ"מ נענשה בפרהסיא מפני תיקון העולם, ושה פועמים חמישים הוא ש' כסף שנתן לבנימין (יעו"ש בעוד ביאור נפלא).

בתוה"ק בפרשתינו (מה-כב), **לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות.**

ואמרו רבותינו ז"ל (מגילה טז), אפשר דבר שנצטער בו

אזוה צדיק (יסוף שנמכר ע"י קנאת אחיו), יכשל בו בתמיחה. ויש להקשות, אמאי הקשו רק על החליפות שמלות ולא על שלש מאות כסף שנתן לבנימין ולא לאחיו.

א'

רמז לו שחצי ביהמ"ק ששהו ש' כסף יהיה בחלקו

דעת זקנים ופירש ריב"א עה"ת תירצו- דרמז לו מבית המקדש שיהיה החצי בחלקו, ומצינו גבי דוד במלכים שקנה מקום כל בית המקדש בשש מאות כסף, ולכך הוא שיהיה לו רק החצי מסר לו ש' כסף לרמז לו בזה, שבחלקו יהיה רק חצי, והיינו חצי בשלש מאות כסף.

ב'

לתקן את עוונם של אחיו שלא פדאוהו בל של עבד

הדרישה (יו"ד סימן רצז) הביא משם **רבינו בחיי** (וכן הוא ברא"ש עה"ת), דטעם שלש מאות כסף כנגד מה שהיו האחים חייבין במכירתו, כי עשר פעמים שלשים שקלים שהן דמי העבד הם שלש מאות, וזה שאמרו (גיטין מה), המוכר עבדו לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיו, כלומר בדמי העבד שהם שלשים שקלים עכ"ל, ר' נתן שפירא, ור"ל מאחר שכל האחים מכרוהו והיה כל אחד מחוייב לפדותו בשלש מאות כסף, ועתה שיוסף בעצמו יצא לחירות, הרויח כל אחד מהשבטים שלש מאות, לכך לא רצה ליתן להם, משא"כ בנימין שלא היה במכירה כלל לכך נתן לו דוקא ודו"ק.

ג'

ערך נפש של ו' אחים היה חמישים שקל שהם ש' כסף

המשיבה נפש ביאר- שכוונת יוסף לכפר מכירתו, והגונב נפש מאחיו ומכרו הוא חייב מיתה, וכשאין ב"ד של מטה מענישין בב"ד של מעלה, וערך נפש מן עשרים ועד בן ששים הוא חמישים שקל, והוא עצמו מחל להם והתפלל עליהם, אכן אחיו בנימין מאז שנודע לו שמכרוהו אולי יקנאום בלבד ולא ימחול, כי אפילו מכירת עבד לגויים הוא פוגם משפחתו, ע"כ נתן לבנימין פדיון נפש ששה מאחיו, שבני השפחות לא הסכימו במכירתו, וגם לא היו בידם למחות לאחיהם הגדולים, ובני חורין, אכן ראובן אעפ"י שלא הסכים במכירתו ראוי לענוש שהיה בידו למחות ואינו מוחה, כ"א בתחבולות להשליכו למקום נחשים ועקרבים, לכן אעפ"י שכוונתו לטובה ראוי לענוש מפני מראית העין,

הטעם ששאל שוב העוד אבי חי

בתוה"ק בפרשתינו (מה-ג), ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו.

וכבר תמהו הראשונים, למאי שאל אותם שוב עכשיו העוד אבי חי הלא אמרו לו עד עתה כמה פעמים כי אביהם חי (יעו"ש בזה הרבה במפרשי התורה).

א'

שאלתו היה אם הוא בריא

בפירוש ר' חיים פלטיאל ביאר- דוודאי ידע דחי היה אך היה שואל אם היה בריא, לפי שידע שנצטער עליו שאל העוד אבי חי, כלומר אם בריא הוא, א"נ סימן מסר להם שהיה יוסף כיון שקרא יעקב אבי דאי היה מצרי לא היה קורא אותו אבי, כי חתם להם לו כי גם הלחם לא היו אוכלין המצריים עם העבריים כ"ש שלא היו קורין אותו אביהם, ועוד כי פי המדבר אליכם, ראו כי עד עתה היה לי מליץ ועתה אני מדבר בעצמי.(ועוד הרבה ראשונים כתבו כדבריו).

ב'

ראה ששיקרו באומרים ואחיו מת לכך חשש גם בזה

בכסף נבחר תירץ- כיון שראה ששיקרו לו ואמרו "ואחיו מת", היה חושש שמא גם בזה הם משקרים אותו, לכך עתה שהראה להם "אני יוסף", הרי ששיקרתם עלי במה שאמרתם ואחיו מת, לכך שאל מעתה העוד אבי חי, האם זה שאמרתם שהאב חי אמת הוא או לא.

המהרש"א (מגילה שם, ד"ה רמז לו) **תירץ-** דהם לכשעצמם הבינו בזה שהוא נותן לו יותר מהם, כיון שהוא אחיו מן האם והם לא, ובזה לא היה להם קפידא, אולם במתנות הנגלים לעין כל כמו החליפות ושמלות, יחשבו שדווקא עשה להם כן להראות את בזיונם בזה שהם מכרוהו בגלל הכתנות פסים שהיה להם יותר מהם, ולכך נתן לבנימין יותר.

ה'

לרמז לאביו שסאתיים בסלע ויכול לצאת לחו"ל

החיד"א בספרו פני דוד כתב- שמעתי לפי מאי דאמרו חז"ל (ב"ב), דאם היו סאתיים בסלע מותר לצאת מא"י לחו"ל, ומשאוי חמור הוא לתן שהוא ט"ו סאין, ועשרה חמורים הם ק"ו סאין, וסאתים בסלע הם ע"ה סלעים שהם הם ש' דינרין, וז"ש ולבנימין נתן ש' כסף, דהיינו ש' דינרין ולאביו שלח בזאת מחשבון הזה ש' דינרין הם עשרה חמורים הנושאין ק"ו סאין, וא"כ הם סאתים בסלע ומותר לצאת מא"י ע"כ שמעתי.

ו'

המבייש את חבירו צריך לשלם לו ש' כסף

בפנים יפות תירץ- לפי פשוטו נראה שהוא דמי בושטו של בנימין, שחשד אותו בגניבה ורצה ליקח אותו לעבד, וכדברי הרמב"ם (ה' חובל ומזיק, פ"ג ה"ה), המבייש ת"ח נותן לו ליטרא דהבא, וכתב **הסמ"ע** (פרישה חו"מ סי' תכ סק"ל), שהוא ל"ו דינר זהב, ודינר זהב כ"ה דינרין כסף, עולה תשעה מאות דינרין כסף, ואיתא בבכורות (ג. ד) דכל כסף האמור בתורה הוא סלעים, וסלע דאורייתא הוא ג' דינרין ושליש, נמצא ששלש מאות כסף עולה אלף דינרין, דהיינו טי"ת מאות דינרין דמי בשתו, וק' דינרין שהם שלשים שקל דמי עבד, כי שלשים שקלים שהם כל שקל ג' דינרין ושליש, מכון מאה דינרין.

ז'

כעין דברי הפנים יפות רק חשבון אחר

הגאון מאוסטרווצא באור תורה ביאר- למאי דאמרין (בכורות ג), דליטרא הוא מנה שהוא כ"ה סלעים, ו**בתוס'** (ד"ה דמזדמנא וכו') כתבו בשם ר"ת, דזהב שוה י"ב פעמים לשקל כסף, מבואר לפי"ז דכ"ה סלעים של זהב שוים י"ב פעמים כסף, ולפי"ז יש לומר דהיינו שלש מאות כסף שאותם השלש מאות כסף, היה יוסף חייב ליתן לבנימין מדינא, על שגרם לו בזיון במה שנמצא הגביע באמתחתו, וקדו ליה גבא בר גבנתא כדאיתא במדרש (בר"ר צב, ח), והמבזה תלמיד חכם קונסין אותו בליטרא דדהבא ונותנין אותו להתלמיד חכם (ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ו), וליטרא הרי היא מנה, וכנ"ל, זהו שלש מאות סלעים של כסף, ולפי"ז א"ש החשבון של שלש מאות כסף.

ג'

רצה לרמז להם החילוק בין שבוי לזקן

בשלל דוד (לר"ד יצנהיים) **ביאר-** דהנה אמרו (גיטין כת). המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו בחזקת שהוא חי, אולם בשבוי כתבו התוס' (ב"מ לט): לחד תירוצא דחיישין למיתתה ולא מוקמינן שהוא חי, ומזה שראה יוסף שאחיו אמרו שהוא מת הרי דסברו כרבי יהודה בסוגיא דגיטין, דלא מחזיקין אותו חי, א"כ כל שכן באבי אין להאמין שהוא חי דזקן הוא.

רק דהיה להם להשבטים לתרץ עצמם, דשאני שבוי מזקן וכדברי התוס', דשבוי מחזקינן למיתתה משא"כ זקן, אולם נבהלו מפניו מפני הבושה כדברי רש"י, ולכך לא יכלו אחיו לענות אותו, אולם הוא יוסף הבין דבר זה, ולכך אמר להם גשו אלי אני יוסף אחיכם אשר מכרתם, והוי כדן שבוי לכך חששתם יותר.

ד'

מה שאמרו לו עד עתה שחי כדי שירא מפניהם

בשיר מעון (להתעוררות תשובה) **ביאר-** כי יוסף סבר שאמרו כן, בכדי להפחידו כיון דאמרו חז"ל כי יעקב היה גדול בארץ כנען ורצו לומר לו שילחמו איתו, אולם עתה שכבר אמר להם אני יוסף שאל בכדי לדעת אם אמת הוא שהוא חי.

{יעו"ע בזה בכל יקר, ובח"ס בתורת משה, ועוד הרבה מפרשי התורה, ואין כאן מקום מחמת קוצר המצע}

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הרב **מאיר צבי קראוס** שליט"א ירושלים

אשר הרים תרומת ידו ברוח נדיבה להגדיל תורה ולהאדירה לרגל שמחת הולדת בתו **מרים שתחי'**

וברכותינו שיזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט וירווח נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו ואך ששון ושמחה ישיגיהו ובכל אשר יפנה ויעשה יצליח ה' דרכו

גליון זה יו"ל בסיוע תורה ויהדות לעם

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הגאון רבי **ישראל שוורץ** שליט"א רב דק"ק צאנז ביתר עילית

אשר הרים תרומת ידו ברוח נדיבה להגדיל תורה ולהאדירה לרגל נשואי בתו עב"ג בשעטו"מ

הבה"ח החנות מו"מ **נח צבי פולק** שליט"א מבחירי ישיבת חיי משה בן הרה"ג ר' **אליעזר פולק** שליט"א ירושלים

ויה"ר שיהא הזיווג עולה יפה ואך ששון ושמחה ישיגו ויזכה לבנות בית נאמן בישראל דורות ישרים מבורכים בנקל ובהרחבת הדעות וימלא ה' כל משאלותיו לטובה ולברכה

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הרב **אריה לייב כהנא** שליט"א ירושלים

אשר הרים תרומת ידו ברוח נדיבה להגדיל תורה ולהאדירה לעילוי נשמת אביו

הרה"ח **חיים צבי בהרה"ח יהודא אריה** ז"ל נלב"ע י"ב טבת תשמ"ג תנצב"ה

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הרב **אברהם צבי כהן** שליט"א ירושלים

אשר הרים תרומת ידו ברוח נדיבה להגדיל תורה ולהאדירה לעילוי נשמת אביו

הרה"ח **יעקב עקיבא בהרה"ח שלמה** ז"ל נלב"ע ח' טבת תש"ע תנצב"ה